

طال المظالم

١٥٠٠٠

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی اراک

دانشکده پزشکی

پایان نامه :

جهت دریافت درجه دکتراى حرفه‌ای در رشته پزشکی

عنوان :

تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک

استاد راهنما :

دکتر حسن صالحی

متخصص پزشکی قانونی و مسمومیتها، استادیار دانشگاه

اساتید مشاور :

دکتر بهمن صالحی متخصص اعصاب و روان، دانشیار دانشگاه

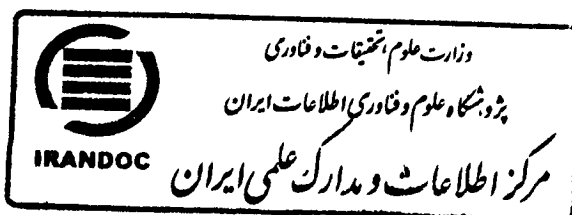
دکتر عباس علیمرادیان دکترای تخصصی فارماکولوژی، استادیار دانشگاه

دکتر شیرین بازگی متخصص بیهوشی، استادیار دانشگاه

نگارش و پژوهش :

سید علی محمد صالح

سال تحصیلی ۸۹-۸۸

۱۵۰۴۵۳

۲۳۸۹/۱۰/۲۰

بسمه تعالی

آیین نامه بهره برداری از پایان نامه های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است، به منظور آراک و رعایت حقوق دانشگاه، اساتید راهنما و دانشجویان نسبت به رعایت موارد زیر متعهد می شوند:

- ۱- در صورت اقدام به چاپ پایان نامه خود، مراتب را قبلا به شورای پژوهشی دانشکده اطلاع دهید.
- ۲- استفاده از کلیه حقوق مادی و معنوی که پایان نامه متضمن آن است (اعم از درج پایان نامه به صورت مقاله یا کتاب یا منافع مالی حاصل از کشف یا استخراج ماده یا ساخت دستگاه جدید و اتخاذ روشی نوین و خاص) برای استاد راهنما، استاد مشاور و دانشجو به صورت مشترک محفوظ است.
- تبصره: ذکر اسامی در مواردی مثل چاپ مقاله، کتاب و ... به ترتیب شامل استاد راهنما، استاد مشاور و دانشجو می باشد مگر آن که توافق کتبی دیگری صورت گرفته باشد.
- ۳- دانشجو و استاد راهنما هنگام ارایه پایان نامه در سایر مجامع علمی و پژوهشی موظف به درج این مطلب می باشند که این پایان نامه در دانشگاه علوم پزشکی اراک انجام شده است در غیر این صورت حق هر گونه پی گیری بعدی برای دانشگاه محفوظ خواهد بود.
- ۴- مسئولیت کلیه مطالب مندرج در پایان نامه و کلیه حقوقی که انعکاس نتایج پایان نامه متضمن آن است به عهده استاد راهنما می باشد.
- ۵- دانشگاه برای انتشار نتایج پایان نامه، درج اسامی و عناوین، با رعایت حقوق مولفین، در هر جایی که صلاح بداند مجاز است.
- ۶- مواردی که در این آیین نامه ذکر نگردیده است، با صلاحدید شورای پژوهشی دانشگاه یا دانشکده تصمیم گیری و اجرا خواهد شد.

اینجانب محمدعلی محمد صالح دانشجوی رشته پزشکی تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده به آن ملتزم

۱۳۹۱/۰۲/۲۲

تاریخ و امضای دانشجو

اینجانب دکتر حسن محمد صالح استاد راهنمای پایان نامه محمدعلی محمد صالح تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده

۱۳۹۱/۰۲/۲۲

تاریخ و امضا

تقدیم به

مادر مهربان و پدر بزرگوارم

آنان که عطر دل انگیز وجودشان روح بخش زندگی ام بوده است
و وجودم لبریز از عشق و محبت به ایشان

تقدیر و سپاس از استاد گرامی

جناب آقای دکتر حسن صلحی

که در انجام مراحل مختلف این تحقیق صمیمانه وقت گرانبهای خود را در اختیارم گذاشتند و بی‌شک بدون
راهنماییهای ارزنده‌شان این کار محقق نمی‌شد.

و با سپاس فراوان از اساتید گرامی

جناب آقای دکتر بهمن صالحی

جناب آقای دکتر عباس علیمیرادیان

سرکار خانم دکتر شیرین پازکی

که بارها به‌نهایی‌های ارزنده‌شان مراد انجام این تحقیق یاری نمودند.

باشکر از

دوستان کرامی

جناب آقای دکتر بابک پیرو شعبانی

و

جناب آقای دکتر علی قاسمی

که بدون حمایت های ایشان انجام این تحقیق میسر نبود و خاطرشان تا ابد در من جاودان خواهد ماند

اختصارات

- FDA: (Food and Drug Administration) اداره غذا و دارو (ایالات متحده)
- DSM IV: (Diagnostic and statistical manual of mental disorder IV) راهنمای تشخیص و آماری اختلالات روانی (۴)
- MAOIs: (Mono Aminoxidase Inhibitors)..... مهارکننده های مونو آمین اکسیداز
- CNS: (Central Nervous System)..... سیستم عصبی مرکزی
- NSAID: (Non Stroidal Anti-Inflammatory Drug) داروی ضد التهابی غیراستروئیدی
- Mg: (milligram) میلی گرم
- UROD: (ultra Rapid Opioid Detoxification) سم زدایی فوق سریع
- Mg/d: (milligram/day)..... میلی گرم در روز
- AST: (Aspartate Aminotransferase) آسپاراتات آمینوترانسفراز
- ALT: (Alanine Aminotransferase)..... آلانین آمینوترانسفراز
- Mg/kg/d: (milligram/kilogram/day)..... میلی گرم بر کیلو گرم در روز
- SIDS: (Sudden Infant Death Syndrome)..... سندرم مرگ ناگهانی شیرخوار

چکیده فارسی

عنوان: تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک

استاد راهنما: دکتر حسن صالحی، متخصص پزشکی قانونی و مسمومیت‌ها، استادیار دانشگاه

اساتید مشاور: دکتر بهمن صالحی، متخصص اعصاب و روان، دانشیار دانشگاه

دکتر عباس علیمرادیان، دکترای تخصصی فارماکولوژی، استادیار دانشگاه

دکتر شیرین پازکی، متخصص بیهوشی، استادیار دانشگاه

نگارش و پژوهش: سید علی محمد صالح

مقدمه: اعتیاد یکی از معضلات بزرگ جوامع بشری می‌باشد و شیوع آن در حال افزایش است. ترک اعتیاد به مواد مخدر با عوارض متعددی همراه می‌باشد که شدت آنها گاهی سبب انصراف از ترک می‌شود. کاهش این علائم می‌تواند میزان موارد ترک موفق را در بیماران افزایش دهد.

روش کار: مطالعه ما یک کارآزمایی بالینی دو سوکور بود که روی ۸۰ بیمار که بطور اتفاقی به ۲ گروه شاهد و مورد تقسیم شده بودند انجام شد. گروه شاهد به مدت ۴ هفته تحت درمان با متادون و پلاسبو قرار می‌گرفت و گروه مورد به مدت ۴ هفته تحت درمان با متادون و پودر برگ خشک شده گیاه رزماری قرار می‌گرفت، بیماران در روزهای ۳، ۷ و ۱۴ مورد ویزیت مجدد قرار گرفته و علائم سندرم ترک در آنها ثبت می‌شد.

یافته‌ها: در گروه دریافت کننده رزماری علائم ترک مشتمل بر عطسه در روز ۳، اشک ریزش و تعریق در روز ۷، درد عضلاتی در روزهای ۳ و ۷ و بیخوابی در روزهای ۳ و ۷ کاهش نشان می‌داد که از نظر آماری دارای تفاوت معنی‌داری با گروه شاهد بود. همچنین مدت زمان خواب در روزهای ۳ و ۷ در مقایسه با گروه شاهد افزایش نشان می‌داد که از لحاظ آماری معنادار بود.

نتیجه گیری: بر اساس یافته های مطالعه ما مصرف گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک شامل عطسه ، اشک ریزش ، تعریق ، درد عضلانی و بی خوابی موثر است و میتواند به عنوان درمان کمکی در کنار متادون استفاده شود.

کلید واژه: سندرم محرومیت از ترک مواد مخدر ، *Rosmarinus officinalis* ، متادون، تریاک

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول : مقدمه	
۱-۱- بیان مسئله	۲
۲-۱- کلیات	۶
۱-۲-۱- رزماری (<i>Rosmarinus officinalis</i>)	۶
۱-۱-۲-۱- ترکیبات رزماری	۷
۲-۱-۲-۱- مصارف دارویی	۸
۳-۱-۲-۱- میزان دوز مصرفی	۸
۴-۱-۲-۱- اعمال فارماکولوژیک	۸
۵-۱-۲-۱- عوارض جانبی	۱۱
۲-۲-۱- داروهای ضد درد مخدر (نارکوتیک)	۱۱
۱-۲-۲-۱- انواع مواد افیونی	۱۴
۲-۲-۲-۱- گیرنده‌های اپیوئیدی	۱۴
۳-۲-۲-۱- تریاک	۱۵
۴-۲-۲-۱- هروئین	۱۶
۵-۲-۲-۱- کدئین	۱۸
۶-۲-۲-۱- مرفین	۱۸
۷-۲-۲-۱- مواد شبه افیونی	۱۸
۱-۷-۲-۲-۱- وابستگی به مواد شبه افیونی	۱۹
۲-۷-۲-۲-۱- مسمومیت با مواد شبه افیونی	۲۰

- ۲۱-۱-۲-۲-۳- ترک مواد شبه افیونی ۲۱
- ۲۳-۱-۲-۲-۴- آثار نامطلوب مصرف مواد افیونی ۲۳
- ۲۵-۱-۲-۲-۵- بیش مصرف مواد افیونی ۲۵
- ۲۶-۱-۲-۲-۶- سم زدایی مواد افیونی و روشهای سم زدایی ۲۶
- ۲۷-۱-۲-۲-۶-۱- کلونیدین ۲۷
- ۳۳-۱-۲-۲-۶-۲- لوفکسیدین ۳۳
- ۳۵-۱-۲-۲-۶-۳- متادون ۳۵
- ۳۹-۱-۲-۲-۶-۴- کلونیدین + متادون ۳۹
- ۴۰-۱-۲-۲-۶-۵- بوپرنورفین ۴۰
- ۴۲-۱-۲-۲-۶-۶- سم زدایی سریع ۴۲
- ۴۳-۱-۲-۲-۶-۷- سم زدایی فوق سریع ۴۳
- ۴۴-۱-۲-۲-۶-۸- پیشگیری از عود مصرف مواد افیونی با نالترکسون ۴۴
- ۴۸-۱-۲-۲-۸- درمان زنان حامله و نوزادان وابسته به مواد افیونی ۴۸
- ۵۱-۱-۳-۳- اهداف ۵۱
- ۵۱-۱-۳-۱- هدف اصلی ۵۱
- ۵۱-۲-۳-۱- اهداف ویژه ۵۱
- ۵۳-۳-۳-۱- اهداف کاربردی ۵۳
- ۵۳-۴-۱- سوالات و فرضیات ۵۳
- ۵۳-۱-۴-۱- سئوالات ۵۳
- ۵۴-۲-۴-۱- فرضیات ۵۴
- ۵۶-۵-۱- تعریف واژه ۵۶

فصل دوم: بررسی متون

۱-۲- مروری بر مطالعات انجام شده ۵۸

فصل سوم: مواد و روش کار

۱-۳- نوع مطالعه و جامعه مورد آزمون ۶۲

۲-۳- حجم نمونه و روش نمونه گیری ۶۲

۳-۳- روش کار ۶۲

۴-۳- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۶۵

۵-۳- جدول متغیرها ۶۶

۶-۳- ملاحظات اخلاقی ۶۹

فصل چهارم: یافته‌ها

۱-۴- نتایج ۷۱

۲-۴- جداول و نمودارها ۷۹

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

۱-۵- بحث و نتیجه‌گیری ۹۱

۲-۵- پیشنهادات ۹۴

منابع ۹۶

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۱: ملاک های تشخیصی DSM-IV برای مسمومیت با مواد شبه افیونی.....	۲۰
جدول ۲-۱: ملاکهای تشخیصی DSM-IV برای ترک مواد شبه افیونی.....	۲۲
جدول ۳-۱: برنامه پیشنهادی سم زدایی با بوپرنورفین.....	۴۱
جدول ۱-۴: توزیع فراوانی تعریق در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۷۹
جدول ۲-۴: توزیع فراوانی اشک ریزش در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۷۹
جدول ۳-۴: توزیع فراوانی آبریزش بینی در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۸۰
جدول ۴-۴: توزیع فراوانی رفلکس های وتری در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۸۰
جدول ۵-۴: توزیع فراوانی پرش عضلانی بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۸۱
جدول ۶-۴: توزیع فراوانی استفراغ در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک.....	۸۱

- جدول ۴-۷: توزیع فراوانی اجابت مزاج در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۲
- جدول ۴-۸: توزیع فراوانی عطسه بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۲
- جدول ۴-۹: توزیع فراوانی تعداد ضربان قلب در دقیقه در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۳
- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی تعداد تنفس در دقیقه در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۳
- جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی آبریزش دهان در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۴
- جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی افزایش خمیازه در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۴
- جدول ۴-۱۳: میانگین سنایز مردمک در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۵
- جدول ۴-۱۴: توزیع فراوانی احساس گرما بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۵
- جدول ۴-۱۵: توزیع فراوانی احساس سرما بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک..... ۸۶

- جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی احساس طلب دارو بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک۸۶
- جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی شدت تهوع بر اساس VAS در دو گروه مورد و شاهد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک۸۶

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۱-۴ : توزیع فراوانی سنی در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۸۷	
نمودار ۲-۴ : توزیع فراوانی مدت مصرف تریاک در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۸۷	
نمودار ۳-۴ : توزیع فراوانی مصرف تریاک بر حسب گرم در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۸۸	
نمودار ۴-۴ : توزیع فراوانی دردهای عضلانی بر اساس VAS در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۸۸	
نمودار ۵-۴ : توزیع فراوانی ساعات خواب در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۹۰	
نمودار ۶-۴ : توزیع فراوانی بیخوابی در گروه دریافت کننده دارونما و رزماری در افراد شرکت کننده در طرح پژوهشی تأثیر گیاه رزماری در کاهش علائم محرومیت از تریاک ۹۰	

فصل اول

مقدمه

۱-۱- بیان مسئله

اعتیاد یکی از معضلات جامعه بشری بوده و در حال حاضر قسمت اعظمی از هزینه‌های دولت‌ها و جوامع بین‌المللی را در مبارزه با آن به خود اختصاص داده است و با توجه به گزارشات، مرگ و میر ناشی از آن یکی از علل شایع مرگ و میر در جهان محسوب می‌شود. در فردی که به مدت طولانی از مواد مخدر استفاده می‌کند به دنبال قطع یا کاهش مصرف آن علائم ترک ظاهر می‌شود که شامل کرامپهای عضلانی شدید، اسهال، کرامپهای شکمی، آبریزش از بینی، اشک ریزش، سیخ شدن موها، خمیازه، تعریق، اتساع مردمک‌ها، بی‌خوابی یا خواب ناآرام، افسردگی، اضطراب، تاکی کاردی، افزایش فشار خون و بی‌نظمی حرارت بدن از جمله هیپوترمی یا هیپرترمی است. هدف از درمان علائم ترک عبارت است از کاهش ناراحتی بیمار و کاهش اختلالاتی که می‌تواند در زمینه اجتماعی، شغلی و سایر زمینه‌های کارکردی فرد ایجاد شود (۲۱). در این راستا توسط متخصصین امر ترک اعتیاد داروهای مختلفی تجویز می‌شود نظیر :

۱. کلونیدین : دارویی است که از طریق گیرنده‌های α_2 عمل می‌کند و در کاهش علائم ترک مانند افزایش فشار خون، تاکی کاردی، اتساع مردمک‌ها، تهوع و استفراغ و کرامپها اثر دارد. اما روی دردهای عضلانی، بی‌خوابی و ولع مصرف، اثر کمی دارد. برخی بیماران با مصرف جزیبی آن، دچار کاهش شدید فشار خون می‌شوند. همچنین

عوارضی مثل خشکی چشمها، تحریک پذیری، رخوت، سرگیجه، یبوست، احتباس

مایع و اضطراب و افسردگی نیز می‌تواند ایجاد کند (۳ و ۲).

۲. لوفکسیدین، یک آلفا دو آگونیست است که در کاهش علائم ترک می‌تواند استفاده

شود. در کاهش علائم ترک همچون لرز، تعریق، کرامپ شکمی، اسهال و دردهای

عضلانی مؤثر است. عوارض شامل خواب آلودگی، خشکی مخاطات، کاهش فشار

خون، برادی کاردی، فشار خون برگشتی هنگام قطع دارو و رخوت و کما در اثر

مصرف زیاد رخ می‌دهد (۲).

۳. متادون: یک داروی مخدر صنعتی است که از راه خوراکی و تزریقی مصرف می‌شود.

در افراد باردار، سالخورده، بیماران قلبی، معتادان به هروئین، درمان بستری و کسانی

که تواماً دارای بیماری جسمی هستند می‌توان مصرف کرد عوارض شامل تحمل،

وابستگی روانی و جسمی، سرگیجه، افسردگی، رخوت، سرخوش، ملال و تشنج است

و مصرف زیاد آن باعث ایست قلبی-تنفسی و مرگ می‌شود (۴ و ۲).

۴. بوپرنورفین: یک آگونیست، آنتاگونیست گیرنده‌های اپیویدی است که به عنوان

داروی ضد درد و به عنوان جانشینی برای متادون در درمان نگهدارنده و در سم زدایی

معتادان کاربرد دارد و در افراد با سابقه مشکلات قلبی، تنفسی و کسانی که خطر

خودکشی و مسمومیت با متادون در آنها بالاست می‌تواند استفاده شود. عوارض آن

شامل سردرد، اضطراب، یبوست، تهوع و استفراغ و درد شکمی و رینیت

می‌باشد (۵ و ۲).

۵. نالتروکسان: یک آنتاگونیست طولانی اثر و خوراکی است که در موارد مقاوم و

شکست‌های متعدد با روشهای دیگر و همچنین در افراد سالم و جوان و کسانی که از

درمانهای آگونیست نتیجه نگرفته‌اند بکار برده شده است. از جمله عوارض آن تهوع، سمیت کبدی، خشکی دهان، بی‌اشتهایی و سنکوپ را می‌توان نام برد (۳ و ۲).
با این توضیحات مشاهده می‌شود این داروها علیرغم تأثیرات مفید در کاهش علائم ترک عوارض بسیاری می‌توانند به همراه باشند و هزینه‌های زیادی بر افراد تحمیل نمایند. بنابراین لازم است جهت درمان و کاهش اعتیاد به مواد مخدر علاوه بر درمان‌های استاندارد متفاوت که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی توصیه شده‌اند و با توجه به عوارضی که این داروها می‌توانند داشته باشند پژوهش‌های دیگری متناسب با فراوانی مسئله اعتیاد و با هدف پیشگیری و درمان آن صورت گیرد. در جستجوهای انجام شده یکی از موارد کم‌عارضه و بی‌خطر و نسبتاً مؤثر بررسی اثر رزماری روی حیوانات آزمایشگاهی (موش آزمایشگاهی) است که انجام شده است.

رزماری (*Rosmarinus officinalis*) گیاهی است از خانواده نعناع که پایا و معطر است. دارای برگ‌های سبز دائمی است و زیبایی خاص و بویی مطبوع دارد. این گیاه حاوی اسانس، تانن و اولئو رزین است. و اسانس آن از سرشاخه گلدار یا برگ خشک شده گیاه و به وسیله تقطیر یا بخار آب بدست می‌آید. این گیاه حاوی ۱ و ۸ سینتول، پینن، کامفر، بورنیل استات، کامفن، لینالول، دی‌لیمونن، بورنتول، میرسن، تریپنتول، کاربوفیلن و رزمارن است (۶).
در طب سنتی سالهاست که از رزماری استفاده می‌شود که از خواص آن می‌توان به اثرات ضد آسم، هضم‌کننده غذا، ضد افسردگی، آرامبخش، برطرف‌کننده سردرد و اختلالات گردش خون، ضد درد در بیماریهای روماتولوژیک، شل‌کننده عضلات صاف و محرک حافظه اشاره نمود (۱۰-۷).